

Družbena odgovornost malih in srednje velikih gospodarskih družb

Jernej Letnar Čerňič, dr. pravnih znanosti,
Max Weber post-doktorski raziskovalec,
Evropski univerzitetni inštitut v Firencah

Povzetek: Uveljavljanje družbene odgovornosti malih in srednje velikih gospodarskih družb se lahko precej razlikuje od prakse velikih podjetij. Opredelitev pojma je sicer enaka, a delovanje je bolj lokalno, osredotočeno na dobrodelnost, skrb za zaposlene, odzive na zahteve poslovnih partnerjev in države ter varovanje naravnega okolja. Pobude prihajajo tudi od javnih nagrad, kot je HORUS, druge nagrade in od certifikatov. Avtor predlaga nekaj nadaljnjih pobud in ukrepov.

Ključne besede: družbena odgovornost, mala in srednja podjetja, HORUS, naravno okolje

SOCIAL RESPONSIBILITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Abstract: Implementation of social responsibility of smaller and medium-sized enterprises can crucially differ from the practice of large ones. The term is defined equally, of course, but the action is more local, concentrated on charity, care for employees, responses to demands of business partners and government, and protection of natural environment. Initiatives come also from public prizes such as HORUS, other awards, and certificates. The author suggests several further initiatives and measures.

Key words: social responsibility, small and medium-sized enterprises, HORUS, natural environment

Uvod

Družbena odgovornost gospodarskih družb se običajno omenja v kontekstu velikih in transnacionalnih gospodarskih družb, ki delujejo v več državah in si družbeno odgovorno prijazno delovanje širšemu okolju tudi lahko privoščijo. Tokrat pa namenimo pozornost razvoju družbene odgovornosti v malih in srednje velikih gospodarskih družbah. Na koncu pa se osredotočimo na zagotavljanje in uresničevanje družbene odgovornosti v Sloveniji.

Opredelitev družbene odgovornosti in manjših podjetij

Tudi pri malih in srednjih gospodarskih družbah lahko družbeno odgovornost opredelimo kot predanost gospodarske družbe k spoštovanju temeljnih človekovih pravic, zagotavljanju pravne države, preprečevanju korupcije, varstvu okolja, etičnem obnašanju, ekonomskemu razvoju, izboljšanju kakovosti življenja zaposlenih, lokalne skupnosti in celotne družbe. Pojem družbene odgovornosti od gospodarskih družb zahteva, da se bolj dejavno vključujejo v skrb za delovno in osebno zadovoljstvo zaposlenih, kot tudi v skrb za delovanje ožje in širše skupnosti.

Evropska komisija opredeljuje mala in srednja podjetja kot podjetja z manj kot 250 zaposlenimi in letnim prometom, ki je manjši od 50 milijonov evrov, letno bilančno vsoto, ki je manjša od 43 milijonov evrov, pri čemer lastniška udeležba drugih družb v podjetju ne sme presegati ene četrtine.

Praksa družbene odgovornosti manjših podjetij

Male in srednje velike gospodarske družbe so pogosto družbeno odgovorne manjšemu številu deležnikov, pri čemer odgovarjajo predvsem lokalni skupnosti in ne širši družbi na splošno. Male in srednje velike gospodarske družbe se odločajo za družbeno odgovorno ravnanje predvsem zaradi zaščite in konkurenčnosti lastnega poslovanja, pa tudi zaradi pritiska poslovnih partnerjev in posojilodajalcev. Družbena odgovornost je v malih in srednje velikih gospodarskih družbah odvisna predvsem od predanosti odgovornih v družbi, da vnesejo družbeno odgovorno ravnanje v poslovanje podjetja. Kljub temu za družbeno odgovornost teh družb večinoma ne zadostuje le predanost vodstva in delavcev družbe, saj je pogosto potrebna zunanja spodbuda državnih organov ali lokalne skupnosti, da gospodarska družba integrira družbeno odgovorno dejavnost v svoje delovanje.

Družbeno odgovornost je mogoče lažje izvajati v velikih gospodarskih družbah, ki taki dejavnosti lahko namenijo več pozornosti kot v malih in srednjih podjetjih, ki se pogosto vsakodnevno borijo za svoj obstoj. Res pa je, da so male gospodarske družbe bolj vpete v vsakodnevno življenje lokalne skupnosti.

Družbena odgovornost malih in srednjih podjetij ima zunanjo in notranjo razsežnost. Družbena odgovornost poslovanja teh družb pomeni, da delujejo v skupnem interesu za dobrobit zaposlenih in širše skupnosti nasploh. Gospodarske družbe lahko tako stremijo k izboljšanju delovnih razmer in podpirajo zaposlene

pri usklajevanju delovnih obveznosti, pri izobraževanju in drugih obveznostih.

Odločitev o prevzemanju za družbeno odgovornost gospodarskih družb sodi med prostovoljne odločitve vodstev oziroma lastnikov družb, pri čemer izpolnjevanje zakonskih obveznosti vključuje tudi sestavine družbene odgovornosti. V idealnem primeru pa se družbene in zakonske obveznosti gospodarske družbe prepletajo in dopolnjujejo.

Res je, da v Sloveniji številne gospodarske družbe podpirajo posamezna športna, kulturna in umetniška društva in ustanove. Vendar jim primanjkuje finančnih sredstev, naložb, delovne sile, pomanjkanje zavedanja o poslovnih koristih, nenaklonjenost pri vključevanju zunanjih strokovnjakov in tudi časa.

Zato male in srednje gospodarske družbe v Sloveniji pogosto ne sprejemajo standardov družbene odgovornosti in nimajo kodeksov etičnega obnašanja ter ne vključujejo standardov družbene odgovornosti v svoje poslovanje. Ovire se pojavljajo tudi zato, ker družbene odgovorne dejavnosti prinašajo konkurenčno prednost šele dolgoročno.

Neformalni načini brez dolgoročne strategije

Male in srednje velike gospodarske družbe izvajajo družbeno odgovorne dejavnosti predvsem na neformalne načine brez dolgoročne strategije o družbeni odgovornosti. Gospodarske družbe se osredotočijo predvsem na intuicijo in *ad hoc* delovanje, pri čemer se bistveno razlikujejo od večjih družb, kjer se poudarjajo predvsem pristopanje in uresničevanje domačih in mednarodnih standardov o družbeni odgovornosti. Manjše gospodarske družbe morajo upoštevati delovanje predvsem pri manjših dejavnostih v okviru družbene odgovornosti, kot je na primer finančno sponzoriranje lokalne kulturne skupnosti, košarkarskega kluba in podobno.

Predlogi za obveznosti

Uspešna družbeno odgovorna gospodarska družba mora svoje delovanje, vrednote in tržno strategijo prilagoditi družbeno odgovornemu ravnanju, jih izvajati v praksi ter jih prenesti na delovanje vseh zaposlenih in delavcev. Skrbeti mora za kakovost izdelkov in storitev, pri čemer je priporočljivo vpeljati zmerno in pošteno cenovno politiko. Družbeno odgovorne gospodarske družbe pri oglaševanju sledijo etičnim standardom in spoštujejo človekove in osebnostne pravice kupcev. Družbeno odgovorno ravnanje se vzpostavi na vseh ravneh gospodarske družbe in se tudi ustrezno nadgrajuje.

Gospodarska družba mora zagotoviti, da se družbeno neodgovorno ravnanje v nasprotju z vrednotami podjetja tudi kaznuje. Tako lahko vzpostavi učinkovite in pregledne mehanizme za ocenjevanje tveganj pri družbeno odgovornih dejavnostih. Taki mehanizmi pripomorejo pri izbiri tistih družbeno odgovornih dejavnosti, ki bodo gospodarski družbi poleg prednosti družbeno odgovornega ravnanja prinesle tudi tržni uspeh in višje prihodke iz poslovanja.

Gospodarske družbe morajo tudi poslovne partnerje izbirati na osnovi meril družbene odgovornosti in spodbujati obveščenost o problematiki družbene odgovornosti. Odločitve za družbeno odgovorne projekte se sprejemajo na vodstveni ravni, ki ima največji pregled nad zmožnostmi poslovanja gospodarske družbe. Priporočljivo je tudi, da gospodarska družba oblikuje kodeks etičnega obnašanja, ki vsebuje pravila o obnašanju gospodarske družbe ne samo v odnosu z zunanjimi deležniki, ampak vsebuje tudi pravila ravnanja znotraj gospodarske družbe.

Do idej o družbenih in podjetniško privlačnih projektov in izdelkov lahko predvsem male in srednje gospodarske družbe pridejo tudi preko neposrednega vključevanja zunanjih deležnikov v dejavnost poslovanja, kar pomeni, da se v proces izboljšanja in razvoja novih storitev oziroma izdelkov vključi tudi kupce, na način, da zbirajo predloge kupcev in odgovarjajo na njihove pritožbe. V gospodarski družbi pa mora obstajati tudi mehanizem za vrednotenje dosežkov in tržnih uspehov. Vsekakor pa je za male in srednje velike gospodarske družbe bistveno, da družbeno odgovorno ravnanje vključijo v svoje dejavnosti.

V manjših gospodarskih družbah je družbeno odgovorno ravnanje odvisno predvsem od podjetnika in njegove pozitivne naravnosti do družbeno odgovornega ravnanja. Pri tem je pomembno, da se tudi zaposleni vključijo v družbeno odgovorno ravnanje, oblikovanje in načrtovanje poslovanja v skladu z družbeno odgovornim ravnanjem ter vključujejo družbeno odgovornost v vodstveno in poslovno dejavnosti družbe.

Družbena odgovornost malih in srednjih gospodarskih družb pa ne more biti odvisna samo od pozitivnega odnosa vodstva družbe in zaposlenih. Tudi država mora ustvariti spodbude za družbeno odgovorno ravnanje malih družb. Evropska komisija tako v zadnjem desetletju aktivno podpira različne pobude s področja družbene odgovornosti.

Vpeljevanje družbene odgovornosti v male in srednje velike gospodarske družbe ne bi smel biti radikalen korak, saj so te že od nekdaj bolj povezane z lokalno skupnostjo kot velike gospodarske družbe.

Vsekakor pa bi lahko mala in srednja podjetja postorila več v odnosu do svojih zaposlenih ter skrbi za okolje. Pri vključevanju družbene odgovornosti v poslovanje pa morajo najprej opredeliti konkurenčno prednost podjetja, da se lahko prilagodi razmeram na trgu, ki vse bolj vključujejo strategije družbene odgovornosti. Gospodarske družbe lahko poiščejo znanje in svetovanje o družbeni odgovornosti pri zunanjih svetovalcih, v podjetju pa morajo določiti osebo, ki bo usmerjala družbeno odgovornost znotraj družbe.

Družbeno odgovorno delovanje glede okolja

Male in srednje gospodarske družbe morajo osredotočiti poslovanje v smeri družbene odgovornosti in pri tem iskati nove poslovne priložnosti. Družbe lahko usmerijo delovanje k razvijanju družbeno odgovornih inovacij. Družbeno odgovorno ravnanje na področju okolja lahko pripomore k zmanjšanju stroškov za porabo energije ter ravnanja z odpadki, in hkrati pridobi konkurenčno prednost zaradi delovanja na področju okolja. Predanost družbeni odgovornosti podjetij najbolj ovirajo stroški, ki jih mora družba nameniti za spremenjen način poslovanja, nezavedanje poslovnih koristi družbene odgovornosti, pomanjkanje znanja in prezaposlenost z vsakdanjimi zadevami poslovanja.

V Sloveniji mali in srednji bolj ozaveščeni kot veliki

Družbena odgovornost malih in srednjih gospodarskih družb v Sloveniji je bolj razvita kot družbena odgovornost velikih gospodarskih družb. Prve se družbeno odgovorno vključujejo v poslovanje predvsem preko denarnih in nedenarnih prispevkov, pri sponzoriranju športnih in kulturnih društev, štipendiranju in brezplačnem oglaševanju v javnih občilih. Kljub temu je videti, da se slovenska mala in srednje velika podjetja odločajo za družbeno koristno delovanje le občasno, kajti večina v svojo poslovno strategijo družbeno odgovornega ravnanja še ni vključila.

Slovenske družbe se podobno kot v tujini odločajo za družbeno odgovorno ravnanje zaradi želje po boljših odnosih z lokalno skupnostjo in državnimi organi, poslovnimi partnerji ter lokalnim prebivalstvom, večjemu zadovoljstvu delavcev ter pridobivanju novih kupcev, pa tudi zaradi svetovanja preko tretje strani.

Ukrepi vlade Republike Slovenije

Tudi Vlada RS se dejavno vključuje v spodbujanje družbeno odgovornih dejavnosti malih in srednjih gospodarskih družb. Vlada tako podeljuje priznanja za poslovno odličnost za »dosežke na področju kakovosti proizvodov in storitev ter kakovosti poslovanja kot rezultat razvoja znanja in inovativnosti.«¹ Ministrstvo za okolje podeljuje certifikate za odgovorno ravnanje gospodarskih družb ter okoljske nagrade za okoljski izdelek leta, za okolju prijazno gospodarsko družbo, nagrado za okolju prijazen postopek, ter nagrado za mednarodno okoljsko partnerstvo.

HORUS, druge nagrade in certifikati

Tako država omogoča zmanjšanje davčne osnove tistim gospodarskim družbam, ki denarno in nedenarno podpirajo različna humanitarna, dobrodelna, invalidska, znanstvena, kulturna, športna, vzgojno-izobraževalna, in okoljevarstvena društva. Inštitut za razvoj družbene odgovornosti je letos prvič podelil Slovensko nagrado za družbeno odgovornost – Horus, v kategoriji malih gospodarskih družb podjetju Informa Echo, v kategoriji srednje velikih gospodarskih družb pa podjetju Atech.

Nekatere slovenske male in srednje velike gospodarske družbe so pridobile certifikate ISO 14001, EMAS, certifikat zdravja in varnosti pri delu OHAS 18001 ter certifikate kakovosti vodenja ISO 9001 ter EFQM, ki jih podeljuje Slovenski inštitut za kakovost in meroslovje. Še uspešnejše pa so bile nekatere druge slovenske gospodarske družbe (Meblo Jogi d.o.o., Saubermacher & Komunala d.o.o.), ki so pridobile mednarodni certifikat SA 8000 mednarodne organizacije *Social Accountability International*,² ki se nanaša predvsem na človekove pravice delavcev v gospodarski družbi, ki je zaprosila za ta certifikat.

Sklep

Slovenske male in srednje velike gospodarske družbe razvijajo družbeno odgovornost v pravi smeri. Poglavitno je, da bi čim več podjetij začelo vključevati družbeno odgovornost v svoje poslovanje in poslovanje prilagajati in usklajevati s tržno zanimivim družbeno odgovornim ravnanjem. Spodbude za družbeno odgovorno ravnanje slovenskih malih in srednje velikih gospodarskih družb prihajajo tako iz notranjega kot tudi iz zunanjega okolja gospodarskih družb.

Družbeno odgovorno dejavnost morajo podjetja vpeljati in tesno povezati s svojo poslovno dejavnostjo in vsakodnevnim poslovanjem, če želijo, da jim bo družbeno odgovorno delovanje prinašalo konkurenčno prednost. Družbene odgovorne dejavnosti, ki se ne nanašajo na primarno dejavnost gospodarske družbe, družbi ne prinašajo le večje učinkovitosti, produktivnosti ali tržne uspešnosti, ampak predvsem ugled med zaposlenimi ter ugled v širši družbi. Seveda morajo biti gospodarske družbe dejavne pri iskanju poslovnih priložnosti za družbeno odgovornost. Pri uvajanju družbene odgovornosti v gospodarsko družbo je treba biti zelo potrpežljiv,

¹ Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, <www.mirs.gov.si/si/delovna_podrocja/prspo/>, (10. 10. 2009).

² Social Accountability International, <www.sa-intl.org>, (10. 10. 2009).

saj se rezultati v večini primerov pokažejo v daljšem obdobju. Za izboljšanje delovanja gospodarske družbe na področju vrednotenja družbene odgovornosti pa je treba rezultate vrednotenja redno spremljati ter kvalitativno in kvantitativno vrednotiti.